

LUDVÍK KUBA.

MOJE STYKY S OSKAREM KOLBERGEM.

Zakončiv po 45 letech svoje dílo „Slovanstvo ve svých zpěvech“, považuji za svoji povinnost, abych polské veřejnosti sdělil, jak ušlechtilé a velkomyslně přispěl znamenitý ten to muž — jeden z největších etnografů a jistě největší melograf světový vůbec — k uskutečnění zmíněného mého díla.

Nechtěje zdržovati a nuditi polské čtenáře zbytečnostími, nemohu se předce obejít — má-li byti poměr můj k patriarchovi slovanské písně jasný — bez stručného vylíčení jednak vzniku mého díla, jednak nepatrných mých osobních poměrů, za jakých jsem je byl započal.

Vstoupiv jako čtrnáctiletý chlapec do pražské varhanické školy r. 1877, odešel jsem po dvou letech na učitelský ústav do Kutné Hory s velkým zájmem pro národní píseň a pro slovanské jazyky. V Kutné Hoře se záhy kolem mého klavíru (na němž jsem vyučoval, abych ulehčil svému otci, nemajetnému řemeslníku se 13 dětmi) shromáždilo mnoho spolužáků, aby slyšeli a pěli písně nejen české a slovenské, ale i jiné slovanské, z těchto pak zejména polské. Dokonce jsem založil tajný spolek „Kościuszko“ pro pěstování polského jazyka a polských dějin. (Odebíral jsem ze svých skrovných prostředků i varšavské „Kłosy“). Při rozchodu pak po maturitě v červenci r. 1883 jsem musil slíbit spolužákům, že jim vydám co možná nejdříve výběr písní všech národů slovanských s úplnými texty a úpravě klavírní i sborové, začož oni se zase zavázali, že se usilovně budou starati, aby se našlo dosti odběratelů.

Bylo mi dvacet roků a šel jsem s kuráží do světa, neboť vše se mi tehdy dařilo, vše se na mne usmívalo. Vždyť např. jeden z mých přátel (spolužáků) mi nabídl svůj octovský podíl

2.000 zl (dnešních 40.000 Kč!), jež byl právě po zesnuvších rodičích obdržel, jako jistinu, které mohu bez starosti užít, aniž bych byl povinen mu ji vrátiti, kdyby se podnik potkal s nezdarem! Také jsem našel tiskaře, který mi byl ochoten poskytnouti úvěr na pouhé slovo, že mu dluh budu spláceti ze svého učitelského platu, kdyby dílo ztroskotalo.

A tak se stalo, že již v září téhož roku jsem učinil potřebné pro začátek přípravy, chtěje počítí písněmi českými, moravskými a slovenskými, abych tak získal času k opatření látky jinოსlovanské, při čemž jsem byl přesvědčen, že zejména o písně lužické a polské nebude velká starost, neboť o Smolérově sbírce lužickosrbské jsem měl již vědomost a rovněž o velkolepém díle Kolbergově, z něhož prvý díl jsem měl vypůjčený z pražského Akadémického čtenářského spolku (více z něho tam neměli); na slovanském jihu pak dokončoval právě Fr. Kuhač své dílo.

Již 1 listopadu mohl jsem velkému přediteli slovanské vzájemnosti a znamenitému polonofilu, Vám dobře známému Edvardu Jelínkovi, nejen svěřiti se se svým úmyslem, ale mu i ukázati rukopis prvního sešitu (písně slovenské). On sám právě byl založil svůj Slovanický Sborník a, znaje z vlastní zkušenosti vydavatelské obtíže, patřil na můj plán sice se zájmem a s radostí, ale i s pochopitelnou nedůvěrou a s pochybami. Nicméně řeči jeho byly spíše povzbuzující, než odstrašující a já již 15. února r. 1884 rozeslal do světa první sešit, jenž uvítán všude s jásotem. Odběratelé se pilně hlásili, časopisy naše i jinოსlovanské dílo doporučovaly a já mohl brzo svému příteli jistinu 2.000 zl nedotknutou vrátiti, neboť počet odběratelů dostoupil na 1.500 a dílo, třebaž byl prodáváno velmi levně, bylo hmotně zabezpečeno.

Úspěch i jinak byl velmi radostný a povzbuzující. Již v červnu r. 1884 mne navštívili ruští učenci, profesori J. S. Anenkov z Petrohradu a A. I. Stepovič z Kijeva, aby mě jednak upozornili, že musím jíti do Ruska a zde zapisovati ruské lidové chory, jichž v tisku ještě není, a jednak, aby mne upozornili, že maloruské čili ukrajinské písně jsou vydávány v různých pravopisech, v čemž zejména profesor Stepovič mi nabídl své služby pro potřebnou unifikaci pravopisnou. Také poukázali, že na Bílé Rusi musím sbírat sám, protože tisknuté hudební látky dosud není.

Mezitím jsem sám počal pocítovati tíhu povinnosti, kterou jsem na sebe lehkovážně vzal. Jednak jsem shledal, že i v mnohých jiných slovanských krajích není dosud dostatečné látky (tak např. v jihosl. díle Kuhačově bylo jen 8 písní černohorských!), jednak jsem při harmonisování stále více pocítoval potřebu, abych měl pojem o skutečném původním národním zpěvu, o přirozeném stavu písně, jak se v lidu pěstuje. A protože byl zjištěn takový výnos díla, že mohl stačiti na skromné živobytí, ba že i mohlo se něco ušetřiti na potřebné cesty, byl jsem záhy rozhodnut, že opustím svů úřad učitelský, abych se práci, která byla stále větší a obtížnější, věnoval úplně. Po dvou létech jsem již uskutečnil svůj úmysl, ovšem jen díky tomu, že jsem se mohl uchýliti k rodičům a zde žiti co nejlevněji.

Tato změna ukázala se byti ostatně v brzku nezbytnou.

Kdežto Oskar Kolberg na moji žádost, abych směl užívati jeho zapsaných písní pro své dílo, nejen s velikou laskavostí odpověděl, že svoluje, ale dokonce mi své celé ohromné dílo darem¹⁾ poslal (i jeho pokračování dával posílati), František Kuhač, autor jihoslovanského souboru písní (slovinských, charvatských, srbských a bulharských), na moji podobnou žádost zaslal odpověď, která nebyla ani laskavá ani kladná. Nabízel jsem mu, (podobně jako Kolbergovi) peněžní náhradu, ale on, zahájiv dopis slovy: „Upravo se čudim vašemu zahtjevu...“ (Opravdu se divím vašemu požadavku...), končil odmítavými slovy, že pod žádnou podmínkou nemůže k tomu svoliti, což pro jistotu přeložil do němčiny: „...dass ich unter keiner Bedingung...“ atd.

Ačkoliv jeho odpověď byla tak příkrým opakem zlatých slov Kolbergových, plných lásky, blahovůle a nezištnosti, tvrdost a nepochopení Kuhačovo nemělo na mne zvláštního účinku. Ton listu jsem mu promíjel jednak, poněvadž mi bylo známo, jak sám těžce pracoval a zápolil s okolnostmi: jednak protože pocítoval jistý strach konkurenční, když v jeho díle jsou písně harmonisovány. Ba pamatuji se zcela bezpečně, že jsem tehdy zvolal radostně: „Tak si tam dojedu a seberu si potřebné písně sám!“. Těšil jsem, že jsem nucen putovati po Jihoslovanstvu.

¹⁾ Zásílka měla cenu asi 60 zl. a já jsem si dovolil mu poslati v úhradu 30 zl, které on jen s omluvou přijal.

Byla to bezstarostnost mládí, jemuž tehdy vše se dařilo a jehož odvaha tedy tím více rostla. R. 1889 jsem Kuhače v Záhřebě na své sběratelské cestě navštívil zcela bez hořkosti; ale návštěva ne opravila ani ne zlepšila dojem, vyvolaný jeho dopisem. Rozmluva naše nebyla ani dlouhá ani vřelá. Dnes ani se nepamatuji, co jsme si navzájem povídali. Tak bezvýznamná byla naše rozprávačka.

Jak jinak bylo za to s Kolbergem.

Opustiv r. 1885 úřad učitelství a usídliv se u svých rodičů, navštívil jsem téhož léta Slovensko, roku následujícího z jara Lužici a v létě vybral jsem se na Rus, při čemž jsem se zastavil v Krakově a — rozumí se — učinil v první řadě poklonu svému vzácnému mistru, vzoru, příznivci a příteli.

Bydlil tehdy v zadním pokoji v prvním patře, jež obývalo paňstvo Jasińskich, jichž byl stálým hostem-spolubydlytelem, jsa sám starý mládenec bez vlastní domácnosti.

Dnes jsem povinen říci, aniž bych mohl býti obviňován z hříchu proti závazné zdrželivosti, že návštěva na mne učinila zdrcující dojem a to ubohostí poměrů, v jakých jsem Kolberga shledal. Sám jsem byl zvyklý na život co nejprostší, jak čtenář poznal z dosud uvedeného; nicméně oblek mistrův, skládající se z pouhých rozedraných cárů, a rovněž nábytek, kdysi pěkný, teď však neuvěřitelně sešlý, mne uvedly do skutečných rozpaků. Z nich mne však ihned vyvedly milé zraky šedého útlého sedmdesátníka a jeho přelaskavá slova; v té chvíli mi připadal jako prorok, jako apoštol, Jeho zjev proměňoval zpustlý pokoj, zaplněný knihami a papíry, ve svatyni. Komnata mi zazářila při jeho řeči, prosycené vzácným klidem, ba spokojeností filosofickou. Jen v jedné chvíli se hlas zakalil tonem stesku, když totiž rozevřel skříň, naplněnou rukopisy a řekl: „O to mám starost. Kdo to vydá? To je látky ještě jednou tolik, co jsem dosud vydal“. Do té doby bylo vyšlo, myslím, 28 svazků jeho slavného „Ludu“.

Představil mne svým hostitelům a byl jsem pozván od nich, abych přišel k večeři, při níž jsem se ocitl po první v polské společnosti, proslulé svou pohostinností a společensky vytříbeným životem, jaký jsem byl znal dosud jen z knih.

Kolberg si mne však chtěl pohostiti i sám.

Dovedl mne druhého dne dopoledne k uzenáři, kde jsme se při párku a sklence piva rozhovořili o písničkách, o polských skrzcypcích. „Škoda, že se zde nezdržíte déle! Zašli bychom si do szynků mezi chłopy, abyste je poznal a uslyšel jejich zpěvy a viděl jejich zábavu!“.

Přišel mne i vyprovodit při odjezdu na Rus. Dostavil se do prostičkého mého hotelu a když jsme vycházeli, ptal se, kolik jsem platil? Ukázal jsem mu účet. Zlobil se, že je to mnoho. Shodovali jsme se v náhledech. Jak by ne? Vždyť jsme oba byli zvyklí počítat s každým krejcarem!